

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Platsanalysmetoder genom brukarmedverkan

– Fallstudie av tre exempel

Location of analysis by user participation

– A case study of three examples

David Flygar

Platsanalysmetoder genom brukarmedverkan – Fallstudie av tre exempel

Location of analysis by user participation – A case study of three examples

David Flygar

Handledare: Anders Larsson, SLU, Institutionen för
landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Mats Gyllin, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap,
ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2020

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Brukarmedverkan, Medborgardeltagande, Delaktighet genom planering,
Medborgardialog,

Abstract

This paper explores user participation as a tool in the planning process in which three examples are presented where user participation has been used as a method. These examples are furthermore analysed by using a literature study. The findings show that user participation has had a successful impact in creating an attractive environment for the intended target group. Within these three examples, the projects were created to target groups that are usually omitted in the democratic realm, thus involved in the process. The reason why the projects had a successful outcome was because of the form of these target groups; it was homogenous and small groups that were allowed to participate throughout the planning process in a close cooperation with decision makers. Another reason to the success of the two Swedish projects was that the municipality was able to use the scope in the Swedish law regarding planning and construction that enable user participation to the fullest.

Sammandrag

Denna uppsats behandlar brukarmedverkan som verktyg i planeringsprocessen. I arbetet har tre exempel, där brukarmedverkan har använts som metod, studerats med hjälp av litteraturstudier. Det som framkommer genom detta arbete är att brukarmedverkan i de valda projekten har haft en lyckad påverkan för att skapa en attraktiv miljö för den tilltänkta målgruppen. I analysen framgår det att i de tre exemplen har projekten skapats kring grupper som är underrepresenterade i det offentliga rummet och som har varit involverade i processen. En anledning till att projekten blev lyckade beror bland annat på att varje målgrupp var liten och homogen samt att dessa deltog under hela planeringsprocessen i nära samarbete med beslutsfattarna. En annan anledning är att i två av exemplen har kommunen nyttjat det utrymme som finns i Plan och bygglagen (PBL) för brukarmedverkan fullt ut.

Förord

Jag fick tidigt upp intresset för medborgardialog i utbildningen efter intressanta föreläsningar utav Helena Mellqvist och om hennes forskning och arbete i Ronneby brunnsspark. Intresset förstärktes ytterligare och togs vidare genom att jag valde att delta tillsammans med tio andra studenter i European 13 som är en stor Europeisk Arkitekturtävling för arkitekter under 40 år som har utvecklats till världens största återkommande arkitekturtävling. Området vi valde att delta i var Lund. Vi kvalificerade oss till en andra plats. Vårt tävlingsförslag "Monster Planning" utgick från ett förhållningssätt. I det föreslogs en rad metoder som möjliggjorde för invånarna att engagerade sig i olika processer som kunde frigöra platsens inbyggda krafter, möjligheter och viljor för att sedan se hur detta kunde materialiseras. Förslaget frångick det toppstyrda, storskaliga stadsplaneringen för att kunna skapa en diversitet, och tron på att de som vistas på platsen är experter. Med förslaget vill vi visa att genom att sprida makten blir det ett starkare tillvägagångssätt än att genomföra en masterplan. Kritiken mot tävlingsförslaget handlade till största del om att förslaget var för abstrakt och därför för svårt att genomföra i praktiken.

Med vårt upplägg för tävlingen förstärktes intresset för brukarmedverkan ytterligare och det är därför jag vill utforska brukarmedverkan i detta arbete. Frågeställningarna är formulerade så att jag ska kunna utforska olika projekt som har använts sig av brukarmedverkan och se dess för- och nackdelar. Genom detta kanske kunna få svar på hur vi skulle arbetat vidare med vårt förslag för att bemöta den kritik det fick.

Jag vill tacka min handledare Anders Larsson som tålmodigt och uppmuntrande stöttat mig genom detta arbete. Även tack till Kristin Wegren som varit ett otroligt stöd i Skrivandet.

Framförallt vill jag tacka Sofia Masrouf som stöttat mig i detta arbete, en riktig klippa.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Mål och syfte	6
1.3 Metod	6
1.4 Avgränsning	7
2. Litteraturstudie	8
2.1 Definition <i>Brukarmedverkan</i>	8
2.2 <i>Brukarmedverkan</i> genom samråd	8
2.3 Bakgrund till Plan och bygglagen	9
2.4 Delaktighet genom planering	12
3. Fallstudier	16
3.1 Projektet Baltic Street	16
Arkitektkollektivet Assemble	16
Upprinnelsen till Baltic Street	16
3.2 Projektet Rosens röda matta	17
Upprinnelsen till Rosens röda matta	17
3.3 Projektet Stapelbäddsparken	18
Upprinnelsen till Stapelbäddsparken	18
4. Analys	20
4.1 Baltic street	20
4.2 Rosens röda matta	20
4.3 Stapelbäddsparken	21
5. Slutsats	23
6. Referenslista	25
Litteratur	25
Bilder	26

1. Inledning

1.1 Bakgrund

För att skapa en lyckad design på en plats krävs det förutom god kunskap om själva förfarandet även god lokalkännedom över tid. Med konstant tidspress och ekonomiska krav samt ett oändligt arbetsfält geografiskt, gäller det att hitta sätt att få tillgång till god lokalkännedom på kort tid. Ett sådant sätt är att använda sig utav medborgarnas kunskaper. Stadsplanering handlar i mycket om att skapa design som förenklar medborgarnas fysiska vardag. Traditionellt har man haft en stor tilltro till planeraren och arkitekten, att dessa är expert på att lösa detta. I Sverige under slutet av 1960-talet skedde en förändring, att vilja engagera sig och påverka började växa fram. Planeringsprocessen började ses som alltför sluten, utan insyn och utan möjlighet att påverka för stora grupper. Genom förändring av plan och bygglagen kom nya metoder där brukarmedverkan fick ett nytt fokus och utrymme.¹ Här i kommer vad denna uppsats kommer att behandla, hur brukarmedverkan har gått till, och hur brukarmedverkan har använts i kommunala projekt i Sverige.

1.2 Mål och syfte

Syftet med arbetet är att som blivande landskapsarkitekt nå större kunskap om det omfattande ämnesområdet deltagandeprocesser vilket jag anser är centralt för min kommande yrkeskarriär. Målet är att visa på för- och nackdelar med brukarmedverkan genom att analysera tre olika projekt där brukarmedverkan har använts som metod där barn eller unga kvinnor har deltagit i processen.

Frågor som kommer att belysas är:

- *Hur har processen kring brukarmedverkan gått till i de tre fallstudierna?*
- *Vad har det uppnått för direkta och eller indirekta resultat i de tre fallstudierna?*

1.3 Metod

Arbetet inleds med en teoridel som diskuterar brukarmedverkans för och nackdelar hur dessa processer och användning kan se ut. Litteraturstudien i brukarmedverkan har utförts för att få en förståelse av dess för och nackdelar, hur brukarmedverkan har använts och i vilken utsträckning. Det gjordes genom att söka efter material via sökord som brukarmedverkan, brukarinflytande och brukarorientering. Den söktjänst som i huvudsak använts är SLU bibliotekets söktjänst. I själva fallstudien har jag samlat in information om respektive projekt genom i huvudsak projektets officiella hemsidor samt föreläsningar från deltagare i projekten.

Tre olika projekt redovisas som har använt brukarmedverkan som metod. Två av projekten är valda utifrån att de är Malmöbaserade med ett stort fokus på just brukarmedverkan. Det tredje är valt för att projektet är startat och styrt av en grupp som har samma sammansättning som en grupp jag var

---

¹ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

med och startade. Med stöd av teorin lyfts sedan för varje exempel mer specifika för- och nackdelar med brukarmedverkan. För att sedan avslutas med en mer generell del där eventuella för- och nackdelar tas upp. De avslutande generella antagandena grundas i de tre olika exemplen som jämförs med varandra. Definitions-delen är till för att förtydliga vad begreppen betyder i detta sammanhang.

Resultaten sammanställdes i en uppsats.

1.4 Avgränsning

Litteraturstudien omfattar inte en fullständig genomgång av all relevant litteratur (literature review), utan fokuserar på ett personligt urval av litteratur som jag funnit intressanta för att nå en initial insikt kring ämnesområdet.

2. Litteraturstudie

Nedan presenteras litteraturstudien med valda teorier för att skapa en förståelse till brukarmedverkan.

2.1 Definition *Brukarmedverkan*

Det finns inte en bestämd definition för brukarmedverkan. Enklast blir det att förklara ordet om det delas upp i brukare och medverkan. För denna text är det endast intressant att veta vad brukare betyder inom planering. Brukare är den person, aktör eller verksamhet som nyttjar eller använder något, inom exempelvis markområden, anläggningar och byggnader.² Kund eller slutanvändare som för vilka vi bygger och planerar den fysiska miljön.³

Den andra delen av ordet, medverkan betyder deltaga i viss verksamhet, bidra till att göra något.⁴ Det finns en skillnad mellan brukarmedverkan och brukarinflytande men man kan samla dem under begreppet *brukarorientering*. Brukarmedverkan är när betoningen är på medverkan vilket i sin tur kan leda till inflytande. När betoningen ligger på inflytande genom delaktighet från brukaren kallas det brukarinflytande.⁵

2.2 Brukarmedverkan genom samråd

Brukarmedverkan kan ske i ett samråd enligt plan och bygglagen. Samrådet syftar till att samla in information, önskemål och synpunkter som berör ett planförslag och överväga dessa i ett tidigt skede av detaljplanarbetet. Syftet är också att ge aktörer som berörs insyn i arbetet med att ta fram en detaljplan och möjlighet att lämna synpunkter för planförslaget. Kommunen ska alltid samråda med länsstyrelsen, lantmäterimyndigheten och andra kommuner som berörs. Detta innebär att kommunen enbart behöver gå ut till de berörda aktörerna med information. Däremot bör kommunen erbjuda tillfälle för samråd genom exempelvis ett samrådsmöte.

---

² Rodel, Stintzing. *Leda projektering i byggprocessen: handbok*. 2005

³ Elisabeth Dalholm, Hornyánszky. *Att forma sitt rum: fullskalemodellering i partipatoriska designprocesser*. 1998

⁴ Nationalencyklopedin, medverkan. <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/medverkan> (hämtad 2016-05-20)

⁵ Magnus Dahlberg och Evert Vedung, *Demokrati och Brukarutvärdering*, Lund: studentlitteratur AB, 2001.

Standardförfarande

Bild 1. Exempel på samrådsprocess. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplanprocessen/standardforfarande/samrad/> (hämtad: 2019-10-03)

Vid ett standardförfarande är formen för samråd inte reglerat, förutom vilka som ska delta. Därför kan samrådets form variera från fall till fall och behöva anpassas till den aktuella situationen. Samrådet kan exempelvis genomföras genom utskick, offentliga möten eller möten på den aktuella platsen. Det är inte heller reglerat hur länge samrådet ska pågå. Kommunen får anpassa omfattningen på samrådet till hur komplicerad planeringsuppgift är i det enskilda ärendet. Det kan innebära att flera möten behöver hållas eller att samrådet kan behöva förlängas eller tas om för att syftet med samrådet ska uppfyllas.⁶

2.3 Bakgrund till Plan och bygglagen

En viktig anledning till att den nya plan och bygglagen (PBL) skrevs 1987, var att förenkla och modernisera plansystemet samt demokratisera planprocessen. Tidigare hade PBL till stor del baserats på den elitistiska demokratimodellen. Denna typ av demokratimodell är en typ av liberal demokratimodell i vilken medborgaren begränsas till att rösta fram sina representanter och där ett direkt deltagande från medborgaren inte existerar. Bakgrunden till att förnya PBL var att en centralisering av makten hade skett på grund av kommunsammanslagningarna. Centraliseringen resulterade därmed till ett större avstånd mellan väljare och valda. Kommunerna behövde förankra acceptans och legitimitet i planbesluten hos medborgarna. De större kommunerna hade dock svårt att ta tillvara på medborgarnas krav och önskemål.⁷

I den äldre upplagan av PBL var det regeringen som säkrade för efterhandskontrollen av kommunens planer, i den nya blev det istället medborgaren. Även gällande säkring av egenintressen blev det nu medborgarens ansvar, det som tidigare hade varit länsstyrelsens. Introduceringen av samråd var för att förbättra beslutsunderlaget och att ge möjlighet till insyn och påverkan.⁸ Enligt förarbetena till nya PBL var syftet att besluten skulle sträva mot konsensus gällande en lämplig utformning av planen men det var inte ett krav. Samråden var också tänkta att fungera olika beroende på om det gällde översiktsplan eller detaljplan. Enligt förarbetena skulle översiktsplanen tas fram utifrån ett deliberativt förhållningssätt. I detta förhållningssätt ligger fokuset i att diskutera fram en lämplig bebyggelseutveckling och markanvändning på ett förutsättningslöst sätt. Det innebär även att man ska kunna göra avvägningar mellan olika intressen för att nå det bästa resultatet. Vid revideringen av

⁶ Boverket, Planering - Samråd om detaljplan vid ett standardförfarande, Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplanprocessen/standardforfarande/samrad/> (hämtad: 2019-10-03)

⁷ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

⁸ 4 § plan och bygglagen

PBL 1996 stärktes vikten av medborgarinflytandet som då skulle utgöra ett viktigt komplement till den representativa demokratiska planprocessen. De processvärden som betonades var att genomföra en institutionaliserad medborgardeltagande för att få fram en öppenhet och skapa diskussion via samråds- och granskningstillfällena. Kommuner fick en ökad handlingsfrihet och tolkningsföreträde av de allmänna intressena.⁹ Genom samråd utan krav på konsensus blir det i PBL en underförstådd vilja om ömsesidighet bland parterna som baseras på önskan och antagande:

(...)Lagförändringen tycks istället vila på antagandet, eller förhoppningen i Bohmans anda... ...att en öppen och rättvis planprocess i sig skulle utgöra ett tillräckligt villkor för att legitimera fattade beslut.¹⁰

Henecke och Khan uttrycker att nuvarande PBL har tydliga och klara deltagardemokratiska ambitioner i och med att medborgaren tidigt och tydligt deltar i planprocessen. Även visa deliberativa ambitioner finns då den översiktliga planeringen lämnar utrymme för en mer förutsättningslös diskussion kring utformningen av den fysiska miljön. Det kvarstår dock tydliga begränsningar för medborgarinflytande eftersom att PBL inte har några ambitioner att röra sig utanför den representativa demokratin. PBL öppnade upp möjligheten för en förenklad planprocess som innebär en snabbare handläggning¹¹. Kommuner har genom detta möjligheten att bedöma om planförslaget är av begränsad betydelse, saknar intresse för allmänheten och är förenligt med översiktsplanen och detaljplanen. Ett förenklat planförfarande ställer inte därför samma krav på omfattning av ett program eller samråd just för att effektivisera planprocessen.¹²

Det förenklade planförfarandet utgjorde dock 30-40 % av alla detaljplaner enligt en statlig undersökning från 1996. Om val av förfarandet används i mer omfattande och komplexa ärenden minskar medborgardeltagandet avsevärt då tillfällen att ge synpunkter förkortas. Det kan ses som en återgång mot en mer sluten process. Vidare menar Henecke och Khan att praktiska brister såsom skevt fördelat medborgardeltagande begränsar faktiskt inflytande genom den formella samrådsprocessen. Vidare menar de att utövandet av PBL ligger närmare den elitdemokratiska och pluralistiska demokratimodellerna:

...eftersom den formella processen ofta underordnas informella förhandlingar mellan kommunen och olika privata byggherrar.¹³

---

⁹ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

¹⁰ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001. sid 19.

¹¹ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

¹² Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

¹³ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

Den pluralistiska demokratimodellen utgår från den liberala demokratimodellen där makten är spridd mellan de politiska beslutsfattarna och olika intresseorganisationer som påverkar beslutsfattarna. Intresseorganisationerna representerar medborgarnas åsikter för att motverka en maktkoncentration. Det är de folkvalda som tar besluten och där direktdemokratiska institutionerna inte är nödvändiga eftersom de olika intresseorganisationer som medborgarna engagerar sig i sker utanför de offentliga institutionerna. Senare har modellen reviderats för att åtgärda strukturella orättvisor såsom att marginaliserade grupper kan få en jämnare maktbalans gentemot starkare gruppers intresseorganisationer, specifikt näringslivets.¹⁴

Anledningen till att PBL lämnade ett stort utrymme för en närmare utformning av medborgardeltagande berodde på planfråga och kommunala ambitioner. Samrådets utformning reglerades inte för att ge utrymme för anpassning till den planeringsuppgift samrådet stod inför.

Olika typer av kritik har uppkommit mot det institutionaliserade medborgardeltagandet. Svenska kommunförbundet ansåg att utformningen av procedurreglerna var för detaljerade och att det kunde ge lekmän falska förhoppningar om inflytande. Sveriges arkitekter var positiva till att medborgarnas medverkan i planeringen förstärktes. De menade däremot att det administrativa runt PBL blev för tungrott i förhållande till möjligheterna att påverka, vilket motsätter själva grundtanken till medborgarinflytandet. Den tyngsta kritiken från Svenska Byggnadsentreprenörföreningen var gällande hur själva formen för medborgarinflytandet påverkade sättet att bedriva byggnadsverksamhet i rationella former. Svenska Byggnadsentreprenörföreningen varnade även för grupper med svårdefinierbar politik och laglig status kunde uppstå bredvid de förtroendevalda politikerna. Klagomål från byggindustrin om okynnesöverklagande som lett till förseningar och ökade kostnader för och av byggprocessen har bekräftats av flera offentliga utredningar. Överklaganden har istället använts som medborgarinflytande och inte som en rättsäkrande kontroll som har lett till förseningar och sällan till förändringar och har i få fall godkänts. För att ett överklagande ska bifallas måste den klagande påvisa en betydande olägenhet för egen del, som inte står i proportion till de allmänna intressena. Henecke och Khan menar att medborgarinflytande är ett vilseledande begrepp som snarare handlar om medborgardeltagande. Det maktförhållande som finns mellan medborgare, kommun och byggherre försvagar ytterligare medborgarinflytandet då det finns en obalans till medborgarnas nackdel.¹⁵

Henecke och Khan menar att problemen att genomföra ett genuint medborgardeltagande är att det står i strid med det parallella uppdraget som Sveriges kommuner har, vilket är en effektiv och snabb planeringsprocess. Boverket vill å ena sidan att alla berörda ska få ett reellt inflytande i planens utformning och genomförande men å andra sidan bedriva en effektiv planläggning. Stort tryck har

---

¹⁴ Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik av Birgitta Henecke, Jamil Khan.

¹⁵ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

lagts på kommunerna att ha en effektiv och snabb planeringsprocess från byggherrarna och samma önskan om effektivitet har framförts från regeringen då det anses som ett allmänt samhällsintresse. Det framkommer i Heneckes och Khans arbete att strävan mot effektivitet inskränker på det faktiska medborgardeltagandet trots att medborgarinflytandet har stärkts i direktiv och lagstiftning. Vidare anser Henecke och Khan att den offentliga retoriken felaktigt anser att det inte finns någon potentiell motsättning mellan effektivitet och medborgardeltagande. Ett ökat medborgardeltagande har istället förespråkats en större medvetenhet bland medborgarna och således färre överklaganden och en smidigare process. Häri menar författarna igen att effektivitet är högre prioritet än medborgardeltagande och där det kommer i konflikt är deltagandet därför automatiskt underprioriterat. Henecke och Khan menar att debatten kring effektivitet har blivit för ensidig och att den nästan enbart har cirkulerat kring tid- och kostnadsaspekter. Den behöver helt enkelt breddas för att lyfta olika kvalitetsaspekter; att bygg och planfrågor är komplexa, att den givna tiden kan ge utrymme för olika lösningar och att tillvarata kunskap och precisera krav genom en offentlig diskussion. Detta möjliggör en höjning av byggprojekts kvalitet. Henecke och Khan avslutar arbetet med att påpeka att en förutsättning för att nå en kvalitetshöjning i planprocessen är genom en offentlig debatt med konflikter och motstånd, och ett visst tvång till att nå en lösning. För detta krävs mer tid till planprocessen men att den tidsaspekten bör sättas i relation till projektets totala livslängd. Där utgör den tidsmässigt och kostnadsfylligt en ytters begränsad del.¹⁶

2.4 Delaktighet genom planering

I homogena grupper finns det bättre förutsättningar för demokrati. I områden med mer likartade värderingar blir det lättare att enas om olika frågor.¹⁷

I boken *Making better places - the planning project in the twenty-first century* beskriver Patsy Healey ett antal stora projekt där planeringen på olika sätt har haft sociala inslag och där hon problematiserar kring det. Vidare beskriver hon att det tidigare har handlat om att öka den demokratiska trovärdigheten i planeringen medan det idag i allt större grad handlar om att ta till vara på den kunskap som brukaren besitter. Att ta tillvara på de platsspecifika kunskaper som de människor som brukar platsen besitter; det dagliga flödet, den komplexa relationen mellan effekter och orsaker, vilket gör att de kan veta mer i specifika detaljer.¹⁸

Jane Jacobs är författare och stadsplaneringskritiker och gjorde sig ett namn med boken *The Death and life of Great American Cities* (1961).¹⁹ Hon menar att för att få en lyckad stadsplanering behövs det en tydlig visuell ordning som stödjer och framhäver den funktionella ordningen. Jacobs menar att designen måste styrka den funktion ytan används till, varför det krävs lokal expertis för att leda arkitekten/designern till rätt beslut. Dr Frank Fischer är amerikansk professor i kommunal politik och

---

¹⁶ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

¹⁷ Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner, Stockholm: Byggherrnämnden, 2000, s8

¹⁸ Healey, Patsy, *Making better places; the planning project in the twenty-first century*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2000.

¹⁹ Jane Butzner, Jacobs, "Jane Jacobs", i oxford reference, tillgänglig:

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100015727> (hämtad: 2016-04-05)

internationella affärer. Han skriver i boken *Citizens, Experts and the Environment: The Politics of Local Knowledge* (Duke 2000), att vi får kunskap om platsens kvaliteter och potential av de som nyttjar platsen som han kallar 'citizens experts'.²⁰ På samma sätt tar Jane Jacobs upp vanliga människors åsikter, med stor lokal expertis, men som inte tas tillvara av kommunen på grund av det arbets sätt som kommuner tidigare arbetat med.²¹ Vidare menar Jacobs att för att lyckas som planerare krävs det att man inte enbart har kunskap inom sin profession, utan att man även är expert på den plats man ska planera. För detta krävs det lokalkännedom som uppnås genom att man lär känna platsen och samtal med människorna som bor i området.²²

Rodel Stintzing menar att brukarna har en bättre kännedom om hur platsen ska användas. Han menar också att slutanvändarna behöver representeras av personer med kompetens att utforma brukarnas omgivning; planerare, arkitekter osv, -och här behövs dialogen.²³

Healy menar att hon har kunnat se att allt fler människor vill höja kvaliteten på de platser där de bor och att det därav borde ske en större politisk uppmärksamhet kring platskvalitet. I och med en vilja och en större önskan om bättre platskvaliteter, kommer ett större krav på planerarna att tillgodose det. Detta sker bäst genom att involvera brukaren. För att lyckas lyfta slumområden måste man få de befintliga invånarna, oavsett vilka de är, att bo kvar av egen vilja, så att det skapas en gemenskap som omfattar de gamla invånarna och de nya.²⁴ Det är närområdet som folk i högst grad önskar inflytande över²⁵. Barn som får vara med och engagera sig en plats, kommer i framtiden göra mindre skadegörelse och känna större ansvar för platsen då det bidrar till en större känsla av ägarskap.²⁶

Den större politiska uppmärksamheten som borde finnas menar Jacobs när hon skriver:

*Att stadsplanering måste understödja de kontinuerliga nätverken inom enskilda kvarter, vars användare och informella ägare är ytterst viktiga för tryggheten på allmän plats, för att främlingar ska fungera som en tillgång i stället för ett hot, för att barnen på allmän plats ska vara övervakade.*²⁷

Jacobs påpekar att det finns en viss uppgivenhet på grund av att problemen upplevs allt för komplicerade att lösa för medborgaren. De blir för komplicerade när medborgaren kommer i kontakt med kommunens byråkrati. Ju mindre samhälle det är, desto kortare blir avståndet mellan beslutsfattare och medborgare.²⁸ Men det är viktigt för planeraren att tänka på vems önskemål som skall prioriteras framför andras och att den starkaste rösten inte behöver vara den mest representativa. Kommuner tenderar idag att ställa krav på att grupper ska organisera sig formellt för att få ekonomiskt stöd. Men detta leder i sin tur till att det vanligen är män som väljs till uppdragen och att det blir de

---

²⁰ Frank Fischer, *Citizens, Experts, and the Environment: The Politics of Local Knowledge*. Durham, NC: Duke University Press, 2000

²¹ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 440.

²² Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441

²³ Rodel, Stintzing. *Leda projektering i byggprocessen: handbok. 2005*

²⁴ Healey, P. (2010). Making better places : the planning project in the twenty-first century.

²⁵ Bygghörsningsrådet. Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner s8

²⁶ Foster, Anita m.fl.. 2006, Schools for the future: Designing School Grounds.

²⁷ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441

²⁸ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441

och inte kvinnor som kallas till kommunen för att representera sin organisation. Grupper som ungdomar, långtidsarbetslösa och får ofta inte plats eller utrymme i det demokratiska samtalet. När ungdomar engagerar sig är det ofta i enfrågerörelser och i sociala rörelser med friare arbetsformer.²⁹ Kanske är det planerarens viktigaste roll i delaktighetsprojekt att väga mellan olika behov och att se till samhällets bästa, men även i ett tidsperspektiv, se till det som är hållbart. Healy beskriver det i citatet nedan:

*they acted as guardians of the public realm of place qualities. This implied that, in whatever role and position they found themselves, they had a responsibility to think of many sides to an issue, not only one, and to consider many constituencies, not just a narrow range or a dominant voice. They needed a pluralist attitude.*³⁰

Healy menar att planerarna ska ta i beaktande på de moraliska och etiska dimensionerna som finns inom planeringsprojektet. Det är ändå viktigt att planens ursprungliga idé inte går förlorad. I alla de projekt som hon refererar till kan hon utläsa att planeraren får axla en rad olika roller i de olika projekten. Hon ser även att det är viktigt att ha rätt expertis på rätt plats. Hon diskuterar också möjligheten att använda en metod för delaktighet i planeringsprojekt och tar upp faran med att ha en allt för utarbetad plan. Det kan bli kontraproduktivt då man inte kan förutsäga resultatet och därför måste processen vara flexibel.³¹ Å andra sidan finns det bättre förutsättningar för demokrati i homogena grupper i områden med mer likartade värderingar då det blir lättare att enas om olika frågor.³² I *The ambiguity of togetherness - experiences from a participative open space management initiative in a Swedish residential area* har Pål Castell undersökt hur brukarmedverkan uppfattats, och vad det givit för resultat för boende i ett svenskt bostadsområde. Området bestod utav olika bostadsgårdar som i sig hade olika mängd deltagande i skötsel och drift. Det som först framkom vid intervju utav de boende och de arbetande hos hyresvärdsbolaget var att brukarmedverkan hade en positiv inverkan. I de gårdar som hade brukarmedverkan skapades det en känsla av gemenskap, gårdarna hade en bättre utformning och en mer fungerande skötsel samt en känsla av trygghet där alla kände alla. De som först intervjuades var framför allt de som var involverade i brukarmedverkan eller i frågor gällande den bostadsgård som inte hade någon brukarmedverkan. När frågor ställdes till andra boende framkom hos vissa en känsla av utanförskap och att det var en viss grupp som representerades, samma grupp som också var aktiv i brukarmedverkan. P. Castell menar att ensidiga och ovillkorligt stöd till en enhetlig grupp riskerar att skapa starka band som exkluderar andra. Därför är det viktigt att bjuda in till fler inkluderande aktiviteter där en bredare grupp av personer kan mötas och utveckla svagare band. P. Castell skriver att gruppbyggande attityder som bygger på styvhet, fördomar och ett "vi och dem"- tänkande skapar konflikter. Däremot öppenhet, tolerans och självreflekterande diskussioner möjliggör att skillnader mellan personerna i och utanför gruppen minskar. Det i sin tur

---

²⁹ Bygghälsorådet. Samhällsplanering med aktiva medborgare exempel från 16 kommuner

³⁰ Healey, P. (2010). Making better places : the planning project in the twenty-first century.

³¹ Healey, P. (2010). Making better places : the planning project in the twenty-first century.

³² Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner s8

bidrar till att olika föras samman. Å andra sidan menar P. Castell att det är lättare för homogena grupper att skapa nätverk som senare kan sammanföras till en heterogen grupp. P. Castell anser att beslutsfattande personer har en viktig roll i hur de reagerar mot andra individers vanor och attityder, antingen genom förstärkning eller avståndstagande. Detta för att skapa en miljö som värnar öppenhet och tolerans. Det blir viktigt att både informella och flexibla arrangemang skapas med struktur där de informella står för att bidra till involvering och de formellt ordnade för att säkerställa individens rätt. Det är viktigt att tänka på realisera brukarmedverkans positiva effekter men samtidigt förebygga och motverka brukarmedverkans potentiella negativa effekter.³³ Här väljer P. Castell att citera Crawford "to think conceptually about the nature of social interaction and ties that support urban life without promoting stifling form of 'togetherness'."³⁴

---

³³ Castell, Pål, *The ambiguity of togetherness - experiences from a participative open space management initiative in a Swedish residential area*, Chalmers universitet.

³⁴ Crawford, A., 2006. *'Fixing broken promises?': Neighbourhood wardens and social capital*. *Urban Studies* 43 (5/6), .sid 973

3. Fallstudier

Nedan presenteras tre exempel på verkliga projekt där brukarmedverkan spelat en viktig roll. Det första exemplet har valts för att den förening som varit med och startat upp det projektet har en liknande sammansättning och struktur som den förening jag har varit med att skapa, "Mosaik arkitekter", och arbetar med projekt som påminnande om det vi vill hålla på med. De andra två exemplen har valts för att de är baserade i Malmö har haft en aktivt tänkande kring brukarmedverkan. I samtliga exemplen är barn och ungdomar i fokus.

3.1 Projektet Baltic Street

Baltic Streets äventyrslekplats är en lekplats i Dalmarnock, östra Glasgow. Den är skapad och realiserad genom kontinuerligt samarbete med de barn och familjer som lever i Dalmarnock och en växande grupp av andra brukare. Lekplatsen är bemannad och är till för barn mellan 6 och 12 år. Det är gratis att vistas och ta del av aktiviteterna på platsen, även regnkläder lånas ut gratis då verksamheten sker utomhus. Det är fritt för barnen att komma och gå som de vill. Baltic Street är barnledd. Det innebär att barnen väljer vad de vill engagera sig i, allt från dag-till-dag-arrangemang till utvecklingen av parken.³⁵ Förändringarna sker i tidsspann från dagliga projekt upp till projekt som pågår i månader, för att kunna tillgodose barnens växande behov.³⁶

Arkitektkollektivet Assemble

Assemble är ett Londonbaserat kollektiv som jobbar över yrkesgränser såsom konst, arkitektur och design. Det startades 2010 och består av 18 medlemmar. Assembles arbete syftar till att lyfta den vanligt förekommande klyftan mellan allmänheten och planerare och att belysa hur processen kring platsers tillblivelse går till. Kollektivet arbetar på ett sätt där aktiviteter involverar allmänheten till delaktighet genom att vara medarbetare i olika projekt, och redogörs för på nästa sida.³⁷

Upprinnelsen till Baltic Street

Projektet startades och utformades av Assemble som en reaktion mot den svåra situation som skapades för den grupp av barn som skulle växa upp i den bristfälliga stadsbilden. Stora delar av området var under projektets början en byggarbetsplats. Eftersom det byggdes stora gallerior och arenor på platsen, fanns det få offentliga rum där brukare kunde mötas och vistas. Detta var i ett område där 54% av barnen levde under den engelska fattigdomsgränsen.³⁸

Parken drivs av ett oberoende gemensamhets och intresseföretag³⁹ som Assemble var med och startade upp. Den är finansierad av Public Art Commission for the 2014 Commonwealth Games. På en föreläsning tog Louis Schultz, en av grundarna till Assemble, upp vikten av att projektet fortsatte

---

³⁵ *Balticstreetadventureplay*, "About", Tillgänglig: <http://www.balticstreetadventureplay.co.uk/about> (hämtad 2019-09-25)

³⁶ Assemble studio, "project Balticstreet adventure playground", (hämtad 2016-02-25)

³⁷ Assemble studio, "project Balticstreet adventureplayground", 2016

³⁸ Assemble studio, "project Balticstreet adventureplayground", 2016

³⁹ *Balticstreet adventureplay*, "About", 2016

även efter att Assemble hade lämnat platsen.⁴⁰ Företaget finns till för att tillgodose och upprätthålla en miljö där barnen uppmuntras och där det är möjligt för barn att leka så fritt som möjligt under sin uppväxt. Projektet försöker se barnet som en del av samhället de växer upp i och ser till att de får det stöd, fysiskt och psykiskt såväl som socialt, emotionellt och utvecklingsmässigt, de behöver för sitt välbefinnande. Det barnledda förhållningssättet syftar till att sätta barnet i centrum vid beslutsfattandet; det leder till ett stärkt självförtroende och därmed påverkas förmågan att utföra självständiga val och möjliggöra förändringar.⁴¹ Schultz väljer att citera David Harvey

*the right to change ourselves by changing the city.*⁴²

3.2 Projektet Rosens röda matta

Rosens röda matta ligger i korsningen Von Rosens väg och Adlerfeldts väg i anslutning till Rosengårdsstråket i Malmö. Det är en aktivitetsplats framför allt riktad mot unga kvinnor. Rosens röda matta sköts tillsammans av dess brukare och staden. Platsen används som arrangemangstyp av lokala föreningar, men också för mer spontana möten och aktiviteter. Själva tanken med platsen är att det ska finnas aktiviteter dygnet runt.⁴³

Meningen är att området ska erbjuda platser att vara på där man kan se på folk, läsa en bok, sola eller ha picknick. Aktivitetsytan är utrustad med scen med högtalare, interaktiv mikrofon, läktare och dansgolv. Det har möjliggjort för brukare att hålla i spontana konserter eller dans och träningspass.⁴⁴

Upprinnelsen till Rosens röda matta

Platsen var från början en asfalterad parkeringsplats som skulle göras om till en aktivitetsyta eftersom den låg i anslutning till Rosengårdsstråket. De första skisserna som gjordes ville erbjuda en kombination av bollsport, skate, klättring och graffiti. Moa Björnson som är processledare på Malmö kommun berättar att det ger en rätt slentrianmässig bild av vad en aktivitetsplats skulle erbjuda. Frågan kring målgruppen är även den otydlig då undersökningar visar att av spontanidrottarna var 80% män/ pojkar och 20% flickor/ kvinnor.

Enligt Moa Björnson startades en diskussion kring den tänkta målgruppen och vilka de egentligen planerade för. De diskuterade vidare hur de skulle få en mer balanserad sammansättning av brukare och hur detta skulle bidra till en skillnad. Valet blev att fokusera på unga tjejer. Gällande brukning av ungdomsgården visade det att tjejerna endast stod för 10 till 20 procent av besöken. Med hjälp av intervjuer med skolungdomar och iakttagelser visade det sig att tjejers och killars favoritplatser skilde sig åt markant. Undersökningen visade att tjejerna helst vistades i det privata området, hemma, hos kompisen eller i de offentliga miljöerna i innerstaden. Björnson menar att det fanns ett uppenbart problem i att unga tjejer i Rosengård inte kände sig tillräckligt bekväma med att nyttja de offentliga

---

⁴⁰ Louis Schultz, assemble studio, Föreläsning 21 april 2016, Malmö

⁴¹ *Baltic streetadventureplay*, "About", 2016

⁴² Louis Schultz, assemble studio, Föreläsning 21 april 2016, Malmö

⁴³ Malmö stad, "Rosens röda matta", Tillgänglig:

<http://Malmö.se/Kultur--fritid/Idrott--fritid/Ung-fritid/Fritidsgardar--motesplatser/Rosens-roda-matta.html,2014>,
(hämtad 2016)

⁴⁴ Malmö stad, "Rosens röda matta, 2014

platser som fanns i deras närhet, då det var problematiskt utifrån ett makt- och tillgänglighetsperspektiv.⁴⁵

Ett arbete startades med att involvera den tänkta målgruppen i planeringsprocessen av den nya aktivitetsytan med en arbetsgrupp med 13 tjejer i åldrarna 16-19 år. De anställdes över sommaren där de fick arbeta med planeringen och utformningen tillsammans med tjänstemän. I anställningen fick de lära sig om hur kommunen arbetar med stadsutveckling och planerna för deras närområde. Som en del av detta, experimenterade de på plats genom att tillfälligt förverkliga sina idéer. På grund av denna process uppdagades det att de ville ha kulturella aktiviteter snarare än aktiviteter av idrottslig karaktär. De arrangemang tjejerna ordnade handlade om kultur, dans och scenframträdande. När projektet var avslutat bildade de tjejer som varit anställda ett nätverk som heter EIM (Engagerad I Malmö). Nätverket har fortsatt att arbeta med olika evenemang specifikt för tjejer. Det finns också en brukargrupp som likt EIM anordnar olika evenemang på platsen. Vlora Makolii, var en av de unga tjejerna som blev anställd av kommunen för att medverka i projektet, menar att det är svårt att sätta ett ekonomiskt värde på social hållbarhet då brukarna i projekten är med och engagerar fler i andra projekt, bland annat jämställda platser i Malmö (skapa offentliga mötesplatser för unga i stadsdelarna Kroksbäck, Lindängen och Nydala). Makolii menar att det skapar samtal och projekt som går utanför det offentliga rummet.⁴⁶

I inledningsskedet av projektet framkom skevheten i användandet av en standardiserad aktivitetsyta men också ojämlikheten i på vilket sätt unga kvinnor nyttjade de offentliga ytorna i närområdet. I projektet ville man åt en annan målgrupp än den som normalt besöker en aktivitetsyta. Eftersom det till största del var pojkar/män som vistades i området och att unga kvinnor inte kände sig bekväma att visats i sin egen närmiljö, ville man skapa en plats med de rätta förutsättningarna för dem att vilja visats på. Den första skissen över platsen som gjordes hade alla de kvaliteter som vanliga aktivitetsytor brukar ha och därför skulle den snedfördelade fördelningen fortgå. Man ville skapa en aktivitetsplats som i större utsträckning skulle användas av unga kvinnor från närområdet. Eftersom detta var ett pilotprojekt fanns det väldigt lite att luta sig tillbaka mot.

3.3 Projektet Stapelbäddsparken

Stapelbäddsparken ligger i Västra Hamnen i Malmö och består bland annat av en skateboardanläggning och en boulderingpark.⁴⁷ Parken byggdes 2005 av Bryggeriet som är en skateförening, Stefan Hauser genom företaget Placed to Ride, Klätterföreningen och Malmö stad. Parken utgör nästan 3000 kvm.⁴⁸

Upprinnelsen till Stapelbäddsparken

Tanken med stapelbäddsparken var att skapa en aktivitetsplats med fokus på unga. Placeringen utav aktivitetsparken i stapelbäddsområdet var för att kommunen hade sett att ungdomar lockats till Bo01s

---

⁴⁵ Andersson, Bengt. PLAN:s diskussionsartikel nr 5-6 år 2013: Rosens röda matta - stadsplanering på tjejeers villkor. *Förening för samhällsplanering*. 2013-12-23. Tillgänglig: <http://www.planering.org/plan-blog/2013/12/23/plans-diskussionsartikel-nr-5-6-ar-2013-rosens-roda-matta-stadsplanering-pa-tjejeers-villkor> (Hämtad 2019-08-05).

⁴⁶ föreläsning opportunity space festival, den inkluderande staden, 22 aug 2017, Malmö

⁴⁷ Malmö stad "Stapelbäddsparken". Tillgänglig: <http://Malmö.se/Kommun--politik/Studiebesok/Tema-Stadsmiljo/Stapelbaddsparken.html> (Hämtad 2016-05-25)

⁴⁸ skateMalmö, "park-stapelbäddsparken": <http://skateMalmö.se/parks/stapelbaddsparken/> Hämtad: (2016-06-23)

områdets olika rörelsemönster.⁴⁹ John Magnusson arbetade som projektledare för Bryggeriet och hade under en längre tid velat få till en skatebord-anläggning utomhus och därför försökt få kontakt med Malmö kommun. Genom olika kontakter presenterades Magnusson för aktivitet-parksgruppen och blev inbjuden till projektgruppen där han blev vice projektledare. I och med det blev en skejtare representerad i arbetsgruppen vilket också kom att bli betydelsefullt för projektet.

Kommunens ursprungliga plan var att göra en aktivitetspark som skulle nyttjas av alla men riktar framförallt in sig på ungdomar som skejtar. Projektet hade ursprungligen ingen plan för på hur de skulle nå ut till en bredare målgrupp. Men den grupp som blev representerad, skejtarna, anser att staden har blivit väl representerad. Dock utgör målgruppen en klar minoritet bland Malmö stads ungdomar, men är en grupp som nyttjar de offentliga rummen väl.⁵⁰

Projektgruppen ville inte att många bra idéer skulle gå förlorade när projektet drogs igång. Movium, en tankesmedja som arbetar med stadsplaneringsfrågor, satt med i arbetsgruppen och framförde idén om framtidsverkstäder. I NE beskrivs "Framtidsverkstäder som en pedagogisk inriktad verksamhet som har till syfte att åstadkomma kreativa och konstruktiva möten mellan människor. Genom erfarenheter från demokratiskt förändringsarbete och på teorier kring kommunikation, organisationsutveckling och ledarskap. Denna metod eftersträvar tydlig inramning för att möjliggöra att deltagarna ska känna sig fria och tryggt kunna agera tillsammans. Arbets sättet utvecklades av Robert Jungk."⁵¹

Movium har en lång erfarenhet i att forska om projekt med fokus på livskvalitet i relation till utemiljöer. I och med detta anordnades det tre framtidsverkstäder där den första hölls på Bryggeriet den 19 september 2003. Där det deltog runt trettio personer. Deltagarna var skejtare och personal från bryggeriet, studenter från Malmö högskola och representanter från Malmö stad och några till från andra verksamheter.

Planeringsprocessen tog sju år och projektet resulterade i en anläggning som används av de många unga besökare. Anläggningens utformning och placering i en offentlig park resulterade i att stapelbäddsparken blir tillgänglig för alla. Projektets planeringsprocess gav plats för ett aktivt medverkande av de framtida brukarna, i såväl att ge rum för idéer som i själva genomförandet. Detta gav dem möjlighet att vara med och påverka och utveckla sin miljö i det offentliga rummet, såväl som i det tidiga skedet i projektet som i förvaltning och den dagliga skötseln av platsen. Författarna till rapporten *Ungdomar utvecklar det offentliga rummet. Exemplet Stapelbäddsparken* menar att Politikerna i Malmö har möjlighet att skapa en stödjande struktur och att bevara de ungas initiativ. Där ungdomarna får vara med och ha inflytande över vilka normer som ska gälla. Genom detta kan nödvändiga och varaktiga normförändringar ske i samhället.⁵²

---

⁴⁹Olsson, Titti ; Lieberg, Mats ; Göransson, Sten. 2006 *Ungdomar utvecklar det offentliga rummet. Exemplet Stapelbäddsparken*,

⁵⁰ Olsson, Titti ; Lieberg, Mats ; Göransson, Sten , 2006 *Ungdomar utvecklar det offentliga rummet. Exemplet Stapelbäddsparken*, Tillgänglig: http://www.movium.slu.se/system/files/news/8363/files/movium_rapport_1-2006_orig.pdf (hämtad: 2016-05-05)

⁵¹R. Jungk & N. Müller,1989, *Håndbog i fremtidsværksteder*.

⁵² *Ungdomar utvecklar det offentliga rummet. Exemplet Stapelbäddsparken* Olsson, Titti ; Lieberg, Mats ; Göransson, Sten. sid 37.

4. Analys

Nedan presenteras analysen av de tre exemplen där dessa undersöks med hjälp av de valda teorierna i litteraturstudien.

4.1 Baltic street

Baltic Street eftersträvar inte att lösa alla problem, men den skapar en plattform för social integration. När aktiviteter är gratis och alla förutsättningar finns exkluderas ingen på grund av att den potentiella brukaren inte skulle ha råd att vara med speciellt i ett område där fattigdom är hög. Här finns förutsättningar då barn gratis får låna kläder och har anställda som tar hand om dem. Detta bidrar ytterligare till att fler sociala grupper kan integreras, då det finansiellt eller tidsmässigt inte blir något hinder för barnens vårdnadshavare. Det i sig skapar en positiv syn på projektet. Baltic street blir extra viktig i en fattig stadsbild där nybyggnationen kräver eller riktar in sig på en kapitalstark brukare som inte är representativ för området. Färdigställande av en design har inget större egenvärde i detta projektet utan hela projektets tanke är att barnen själva ska styra över hur deras miljö ska utformas om det så är för en dag eller om utformningen ska fortgå över längre tid. David Harveys citat "the right to change ourselves by changing the city" som Luise schultz valde att citera förklarar vad Baltic street lyckas uppnå. Här får barnen bli Stintzings "Citizens expertis" och genom professionellt anställda förverkliga sin lekplats.⁵³ Det både Patsy Healey⁵⁴ och Jane Jacobs⁵⁵ menar för att få folk att vilja bo kvar i sitt område av egen vilja. Eftersom det skapas tillfällen för brukarinflytande så ger erfarenheten en känsla av ägarskap till platsen som kan minska risken för skadegörelse.⁵⁶

Det talas mycket i media om att vi i dagens samhälle är passiva och har en allt mindre tilltro till att vi faktiskt kan förändra vår situation och att det blir en självuppfyllande profetia. Men kanske kan dessa barn få en annan uppfattning då de får vara med och förändra sin omgivning varje dag? Kanske kommer dessa effekter fortsätta ge en positiv effekt till samhället senare när de har vuxit upp?

4.2 Rosens röda matta

Genom att Malmö stad gjorde en aktiv förundersökning kunde de rikta in sig på gruppen flickor och unga kvinnor som tidigare inte var prioriterade. Här lyckas de med vad Jane Jacobs menar kanske är den viktigaste rollen för i ett delaktighetsprojekt; att väga mellan olika behov och att se till samhällets bästa.⁵⁷

En aktiv brukarmedverkan bidrog till kännedom om vad de målgruppen ville ha, att de var mer intresserade av aktiviteter som inriktade sig på kultur. Det skapade också en social plattform för dessa tjejer. En plattform som tycktes saknas då den enda som redan existerade – ungdomsgården - endast

---

⁵³ Frank Fischer, 2000

⁵⁴ Healey, P. 2010. Making better places: the planning project in the twenty-first century.

⁵⁵ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441.

⁵⁶ Foster, Anita m.fl.. 2006, *Schools for the future: Designing School Grounds*. Department for Education and Skills, TSO, London, hämtad 150227 på <http://www.teachernet.gov.uk/docbank/index.cfm?id=10554>

⁵⁷ Jacobs

nyttjades av 10–20% av denna grupp. Initiativet har fått stort riksomfattande uppmärksamhet och deltagarna har startat en mängd andra projekt. Det är möjligt att det var själva deltagandet som skapade de största positiva effekterna; att kvinnorna kände att de kunde ta plats och skapa.

Det projektet eftersträvade var ju att dessa unga kvinnor skulle ta en större plats i de allmänna rummen och för att lyckas med det behövde utmaningen tacklas från flera håll; socialt, spatialt och så vidare. Genom detta projekt kunde det ske. Tack vare denna metod ökar även trovärdigheten i den demokratiska processen vad gäller just planering; att involvera brukaren och ta tillvara på den kunskap som hen besitter.⁵⁸ I detta projekt är den tänkta målgruppen redan exkluderad i det offentliga rummet, därför behövs inte Pål Castells farhågor om att en homogen grupp riskerar att exkludera andra grupper motverkas just därför att målgruppen skulle få det utrymme de behövde.

En viktig sak med projektet var att de anställde de unga flickorna över sommaren vilket inte bara förutsatte ett intresse på fritiden utan gav det en helt annan tyngd. Detta var ett tydligt ställningstagande från kommunen att det inte bara var en symbolisk handling med brukarmedverkan, utan att genom att anställa dessa unga kvinnor visade de att de värderade deras åsikter. Genom att samarbeta med brukarna i området så blev det inte ytterligare ett projekt ovanifrån där människor utifrån kommer in och bestämmer vad personerna i Rosengård behöver och hur det ska göras. Genom att förverkliga sina idéer skapades det engagemang utanför den anställde gruppen och möjlighet att prova på de idéer de tillskansat sig.

Genom anställningen fick de också introduceras inför hur kommunen arbetar med stadsutveckling och kommunens planer för deras närområde. En inblick som skulle kunna generera större förståelse för kommunens arbete, kunskap som de skulle kunna förmedla vidare till sin umgängeskrets. Här hittas en lösning till vad Jane Jacobs menar med att det finns en viss uppgivenhet till att problemen upplevs allt för komplicerade att lösa för medborgaren då problemet förklaras i den byråkrati kommunen består utav.⁵⁹ I projektet har Malmö stad aktivt involverat en grupp som ofta inte finns med i det demokratiska samtalet⁶⁰. I detta projekt har de anpassat samrådet efter målgruppens behov. Det anpassade samrådet har gjorts möjlig tack vare det utrymme som finns i PBL för medborgardeltagande gällande planfrågor. Projektets grundliga förarbeten ledde fram till en helt annan utformning och målgrupp än som tidigare var tänkt. Detta projekt kan ses som motargument till den debatt som B. Henecke och J. Khan menar är för ensidig att effektivetsdebatten idag nästan helt handlar om tid- och kostnadsaspekter. Projektet Röda rosens matta har, tack vare att mer tid avsatts för planprocessen, just därför har det skapats förutsättningar för att nå en kvalitetshöjning och enligt mig också lyckats. Detta är ett konkret exempel på vad brukarmedverkan kan göra; här har kommunen inte bara lyckats involvera sin målgrupp utan även tillämpat medborgardialog utöver lagen om samråd.

4.3 Stapelbäddsparken

Projektet resulterade i en anläggning som används av många unga besökare. Anläggningens utformning och placering i en offentlig park resulterade i att stapelbäddsparken blir tillgänglig för alla men som domineras av huvudmålgruppen - skejtarna. Detta har i stor grad att göra med projektets planeringsprocess då den gav plats för ett aktivt medverkande, i såväl att ge rum för idéer som i själva

---

⁵⁸ Healey, P. (2010). Making better places: the planning project in the twenty-first century.

⁵⁹ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 440.

⁶⁰ Byggnadsrådet. Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner s7

genomförandet. Framgången kan ha att göra med att målgruppen var en smal och specifik grupp⁶¹, Skateungdomarna hade en stark organisation det Stintzing menar att brukarna har en bättre kännedom om hur platsen ska användas.⁶² Han menar också att slutanvändarna behöver representeras av personer med kompetens att utforma brukarnas omgivning; planerare, arkitekter osv, och här behövs dialogen. Ungdomar med en stark organisation i ryggen och med en hög delaktighet i processen.

Projektet fortgick även under sju år vilket resulterade i att fler aktörer kunde engagera sig och genom detta arbeta fram specifika visioner och åtgärder på hur platsen skulle utvecklas. På detta sättet gavs möjligheten till att samverka, i planeringsprocessen och senare i förvaltning och den dagliga skötseln av platsen, som på så vis skapade förutsättningar för en inkluderande stadsutveckling mellan kommunalförvaltning och civilsamhället. Detta skapar en känsla av ägarskap till platsen som kan minska risken för skadegörelse och framgången kan bero på att det är en så pass homogen grupp.⁶³ Häri menar P. Castell att ensidigt ovillkorligt stöd av en enhetlig grupp riskerar att skapa starka band som exkluderar andra. P. Castell anser att det är viktigt att bjuda in till fler inkluderande aktiviteter där en bredare grupp av personer kan mötas och utveckla svagare band. Något de tycks tagit till vara på genom Brukarmedverkan verktyget framtidsverkstäder. Medverkandet har inte enbart handlat om att vara med och påverka och utveckla sin miljö i det offentliga rummet. Ur ett större perspektiv handlar tillkomsten av Stapelbäddsparken om att ge ungdomar i staden tilltro till det kommunalpolitiska systemet. I detta projekt har de anpassat samrådet efter målgruppens behov. Det anpassade samrådet har gjorts möjlig tack vare det utrymme som finns i PBL för medborgardeltagande gällande planfrågor. Projektets grundliga förarbeten ledde fram till en helt annan utformning och målgrupp än som tidigare var tänkt. Politikerna i Malmö skapade även en stödjande struktur kring och bevara de ungas initiativ där ungdomarna fått vara med och ha inflytande över vilka normer som ska gälla. Detta skulle kunna minska den känsla av uppgivenhet medborgare känner till den kommunala byråkrati som Jacobs lyfter, då avståndet mellan beslutsfattare och medborgare känns långt bort.⁶⁴ Tid måste sättas i sitt sammanhang, planeringen i kommunala projekt uppfattas nog att ta lång tid. För ungdomar som var 15 när de gick med i brukargruppen Stapelbäddsparken betyder det att de var 22 år gamla när projektet avslutades. Här blir det viktigt för projektledarna att informera och hålla de inblandade brukarna uppdaterade under projektets gång. Även detta projekt kan ses som motargument till den debatt som B. Henecke och J. Khan menar är för ensidig att effektivitetsdebatten idag nästan helt handlar om tid- och kostnadsaspekter. I Stappelbäddsparkprojektet har, tack vare att mer tid avsatts för planprocessen, skapats förutsättningar för att nå en kvalitetshöjning. Därigenom har de motstått det tryck som ligger på kommunerna om en effektiv och snabb planeringsprocess.

---

⁶¹ Bygghörsningsrådet. Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner s8

⁶² Rodel, Stintzing. *Leda projektering i byggprocessen: handbok*. 2005

⁶³ Foster, Anita m.fl.. 2006, *Schools for the future: Designing School Grounds*. Department for Education and Skills, TSO, London, hämtad 150227 på <http://www.teachernet.gov.uk/docbank/index.cfm?id=10554>

⁶⁴ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441

5. Slutsats

I var och ett av dessa tre projekt har en specifik målgrupp lyfts upp, där de fick vara med och forma projektet. De fick möjlighet att höja platskvaliteten i sin omgivning. Förhoppningsvis ledde detta till en känsla av samhörighet med de övriga brukarna som enligt Healy bidrar till en vilja att bo kvar⁶⁵. Att brukarna fick möjlighet att engagera sig i dessa platser skapar förutsättningar för att de i framtiden kommer göra mindre skadegörelse och känna större ansvar för platsen. Detta eftersom de möjligen kan bidra till större känsla av ägarskap. Brukarmedverkan i dessa tre projekt leder troligen till mindre skadegörelse, frågan blir är det endast de som är delaktiga som bidrar till mindre skadegörelse, då blir fördelen avtagande, till skillnad från Baltic street där Brukarmedverkan är kontinuerlig⁶⁶. Projektledarna i de tre olika projekten har använt sig av den lokala expertisen väl vilket Jacobs, Healy och Ztinsing menar är essentiellt; projektledarna har tagit tillvara på den erfarenhetskunskap som brukarna besitter i och med att det är de som målgrupp som kommer använda platsen.⁶⁷ Dessa tre projekt lyfter alla fram en marginaliserad målgrupp - exempelvis barn och ungdomar är en målgrupp som ofta hamnar utanför det politiska samtalet.⁶⁸

En anledning till Stappelbäddsparkens, Rosens Röda Mattas och Baltic street's lekplats hade en sådan framgång beror på att platserna riktar in sig till en grupp som inte är representerad i stadsrummet. I detta har brukarmedverkan sin styrka; att även kunna tillgodose och involvera viljan hos de få. I den representativa demokratin är det lätt att minoriteters röst går förlorad trots att även de har en rätt att påverka sin omgivning. Det politiska systemet som Sverige styrs av idag baseras på representativ politik. Därigenom har Sveriges befolkning förlitat sig på att de folkvalda politiker driver den politik som önskas och därmed också byggprojekt. Genom att Malmö stad har kunnat nyttja det utrymme som finns PBL för medborgarinflytande i planeringsprocessen har de kunnat utöva en viss deliberativ demokrati inom ramverket för representativa demokratiska modellen. Detta som Henecke och Khan skriver skapar offentlig debatt med konflikter och motstånd, och ett visst tvång till att nå en lösning. Detta för att förankra acceptans och legitimitet i planbesluten hos medborgarna.⁶⁹

Jacobs tar upp att kommunen som organisation fungerar bra i en liten stad då det är mindre distans mellan beslutsfattare och invånare.⁷⁰ I Bygghörsningsrådet *Samhällsplanering med aktiva medborgare exempel från 16 kommuner* tas det upp att i mindre samhällen har medborgardialogen gått bättre och att homogena grupper har haft bättre förutsättningar att enas om olika frågor. P. Castell

---

⁶⁵ Healey, P. (2010). Making better places : the planning project in the twenty-first century.

⁶⁶ Foster, Anita m.fl.. 2006, Schools for the future: Designing School Grounds.

⁶⁷ Frank Fischer, *Citizens, Experts, and the Environment: The Politics of Local Knowledge*. Durham, NC: Duke University Press, 2000

⁶⁸ Castell, Pål, *The ambiguity of togetherness - experiences from a participative open space management initiative in a Swedish residential area*, Chalmers universitet.

⁶⁹ Castell, Pål, *The ambiguity of togetherness - experiences from a participative open space management initiative in a Swedish residential area*, Chalmers universitet.

⁷⁰ Jacobs, Jane, and Hjukström, Charlotte. Den amerikanska storstadens liv och förfall. Sid 441

menar att det finns en fara med homogena grupper då de kan exkludera andra som inte ingår i den homogena gruppen. Därför är det viktigt att, om stöd ges till en enhetlig grupp, riskeras att skapa starka band som exkluderar andra. Röda rosens matta är ett exempel där det finns en stark poäng att stödja en grupp som är missrepresenterad. I Stapelbäddsparken fanns det samma risk men där arbetsmetoder som framtidsverkstäder genomfördes för bjuda in till mer inkluderande aktiviteter som en bred grupp av personer kan mötas och utveckla svagare band. I de tre fallstudierna har det funnits en specifik plats att arbeta med, brukarnas tankar och idéer kunde konkretiseras till faktiska förändringar och brukarmedverkan har använts som ett komplement till samråd.⁷¹

Genom en aktiv brukarmedverkan i Röda rosens matta och Stapelbäddsparken skapades det förutsättningar för utveckling av nödvändiga och varaktiga normförändringar i samhället. Engagerad i Malmö skapades tack vare Röda rosens matta, de har i sin tur skapat ringar på vattnet för fler liknande projekt med engagerade ungdomar i planeringsprocessen både i och utanför Malmö.⁷² Stappelbäddsparkens arbete med att låta ungdomarna vara med och bestämma vilka normer som skulle gälla kring deras tankar och ideer. Enligt mig har dessa projekt erhållits en djupare kvalitetshöjning tack vare brukarmedverkan. Här har Malmö stad valt att den tidsökning och kostnadsökningar som brukarmedverkan innebär för planprocessen kompenseras tack vare de kvaliteter som brukarmedverkan skapar för respektive projekt. Det som Henecke och Khan anser att det är viktigt att ta tidsaspekten och kostnadsökningen i beaktning i förhållande till projektets totala livslängd. Där utgör den tidsmässigt och kostnadsmässigt en ytters begränsad del. Kan kanske dessa projekts framgångar vidga den enligt Henecke och Khans alltför ensidiga debatt om effektivitet kontra brukarmedverkan, där medborgarinflytande inte skapar förutsättningar för en effektivare planeringsproces men däremot kvalitetshöjande och mer långsiktigt hållbara projekt.

Urvalet av vilka brukare som får vara med och tycka till är av yttersta vikt för processens utgång. Detta blir konkretiserat i Röda rosens matta där de ursprungliga tankarna var en aktivitetsyta tillägnad olika typer av bollsporter. Den nuvarande utformningen blev istället framtagen tillsammans med den tänkta brukargruppen flickor och unga kvinnor, resultatet blev en aktivitetsyta med huvudsakligen kulturella inslag såsom en scen, dansyta mm. Här i ligger enligt mig den svåraste uppgiften för planeraren att väga intressen och att fånga upp rätt röster utifrån projektets syfte.

---

⁷¹ Birgitta Henecke, Jamil Khan. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001.

⁷² Andersson, Bengt. PLAN:s diskussionsartikel nr 5-6 år 2013: Rosens röda matta - stadsplanering på tjejeers villkor. *Förening för samhällsplanering*. 2013-12-23. Tillgänglig: <http://www.planering.org/plan-blog/2013/12/23/plans-diskussionsartikel-nr-5-6-ar-2013-rosens-roda-matta-stadsplanering-pa-tjejeers-villkor> (Hämtad 2019-08-05).

6. Referenslista

Litteratur

Andersson, Bengt. PLAN:s diskussionsartikel: Rosens röda matta - stadsplanering på tjejs villkor. *Förening för samhällsplanering*. nr 5-6 år 2013, 2013-12-23. <http://www.planering.org/plan-blog/2013/12/23/plans-diskussionsartikel-nr-5-6-ar-2013-rosens-roda-matta-stadsplanering-pa-tjejs-villkor> (Hämtad 2019-08-05).

Assemble studio, "project Balticstreet adventure playground", (hämtad 2016-02-25)

Balticstreetadventureplay, "About", Tillgänglig: <http://www.balticstreetadventureplay.co.uk/about> (hämtad 2019-09-25)

Boverket, Planering - Samråd om detaljplan vid ett standardförfarande, Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/standardforfarande/samrad/> (hämtad: 2019-10-03)

Butzner Jane, Jacobs, "Jane Jacobs", i oxford reference, tillgänglig: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100015727> (hämtad: 2016-04-05)

Byggforskningsrådet, *Samhällsplanering med aktiva medborgare, exempel från 16 kommuner*, Stockholm:, 2000.

Castell, Pål, *The ambiguity of togetherness - experiences from a participative open space management initiative in a Swedish residential area*, Chalmers universitet. u.å.

Crawford, Adam. 'Fixing broken promises?': *Neighbourhood wardens and social capital*. *Urban Studies* 43 (5/6), 2006. sid 973

Dahlberg Magnus & Vedung Evert, *Demokrati och Brukarutvärdering*, Lund: studentlitteratur AB, 2001.

Fischer Frank, *Citizens, Experts, and the Environment: The Politics of Local Knowledge*. Durham, NC: Duke University Press, 2000.

Foster, Anita m.fl.. *Schools for the future: Designing School Grounds*. Department for Education and Skills, TSO, London, 2006, Tillgänglig: <http://www.teachernet.gov.uk/docbank/index.cfm?id=10554> (hämtad 2016-02-27)

Henecke Birgitta, Khan Jamil. *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Department of Sociology, Lunds Universitet. 2001. Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/search/ws/files/4453664/3972503.pdf> (hämtad 2019-11-10)

Healey Patsy, *Making better places : the planning project in the twenty-first century*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2000.

Hornyánszky Dalholm, Elisabeth. *Att forma sitt rum: fullskalemodellering i partipatoriska designprocesser*. Lund: Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds Universitet, 1998.

Jungk Robert & Müller Norbert, *Håndbog i fremtidsværksteder*, Köpenhamn: politisk revy, 1989.

Malmö stad, "Rosens röda matta", Tillgänglig: <http://Malmö.se/Kultur--fritid/Idrott--fritid/Ung-fritid/Fritidsgardar--motesplatser/Rosens-roda-matta.html,2014>, (hämtad 2016-05-20)

Malmö stad "Stapelbaddsparken". <http://Malmö.se/Kommun--politik/Studiebesok/Tema-Stadsmiljo/Stapelbaddsparken.html> (hämtad 2016-05-25)

Nationalencyklopedin, medverkan. Tillgänglig: <http://www.ne.se/ordbok/svens/medverkan> (hämtad 2016-04-27)

Stintzing, Rodel. *Leda projektering i byggprocessen: handbok*. Stockholm: Formas, 2005.

Bilder

Bild 1. Boverket, (2015) *Samråd om detaljplan vid ett standardförfarande (diagram)*

Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/standardforfarande/samrad/> (hämtad: 2019-10-03)